

УДК 342.9:37.01

DOI <https://doi.org/10.51547/ppp.dp.ua/2022.4.26>

Чернишова Валерія Юрївна,

доктор філософії в галузі права,

доцент кафедри адміністративного, фінансового та банківського права

Міжрегіональної Академії управління персоналом

ORCID ID: 0000-0002-6974-1021

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ВИХОВАННЯ МОЛОДІ УКРАЇНИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

ADMINISTRATIVE AND LEGAL REGULATION OF EDUCATION OF YOUTH OF UKRAINE UNDER MODERN CONDITIONS

Стаття присвячена дослідженню та аналізу адміністративно-правового регулювання виховного процесу молоді в умовах сучасних викликів, які стоять перед Україною. З'ясовано, що адміністративно-правовий механізм у даній сфері відносин повинен бути спрямований на подолання неузгодженостей у реалізації повноважень центральних органів виконавчої влади, які повинні забезпечувати молодіжну, освітню, культурну, соціальну та економічну політику, розширення можливостей їх взаємодії. Визначено, що освітня складова у вихованні молоді займає вагомую роль. Зосереджено увагу на підходах до визначення поняття адміністративно-правове регулювання; виявленні особливостей молоді як окремої специфічної соціально-демографічної групи; з'ясовано зміст категорії та визначено ознаки процесу виховання молоді; запропоновано основні практичні шляхи подолання кризи молоді України у XXI столітті з урахуванням особливостей формування державотворчих національно-патріотичних процесів в умовах сьогодення.

Окрему увагу приділено кількісним показникам залучення молоді до суспільного життя, проаналізовано рівень їх зацікавленості у розвитку громадянського суспільства на основі авторитетних даних європейських досліджень. Зроблено висновок про низький рівень залучення молодіжних організацій та рухів до політико-соціальної сфери, недостатність нормативно-правового регулювання даної сфери відносин.

У роботі викладено основні, на думку автора, вектори розвитку громадських зв'язків, які впливають на ідеологічну складову ментальності молодих осіб, зосереджено увагу на тих ключових аспектах, які повинні бути враховані при закладенні фундаменту громадянського суспільства в Україні. Окремі думки викладені стосовно ролі молоді у розвитку міжнародних та внутрішньодержавних інституцій.

Відображені у статті висновки при їх правильному тлумаченні та повноцінній практичній реалізації дозволять вдосконалити адміністративно-правові засоби, що безпосередньо впливають на виховний процес молоді. Останні ж, в свою чергу, сприятимуть побудові нової концепції розвитку молоді в Україні.

Ключові слова: *молодь, виховання, адміністративно-правове регулювання, патріотизм, національна ідентичність.*

The paper is focused on the research and analysis of administrative and legal regulation of the educational process of youth in the conditions of modern challenges facing Ukraine. It was found that the administrative-legal mechanism in this sphere of relations should be aimed at overcoming of inconsistencies in the implementation of the powers of the central executive bodies, which should ensure youth, educational, cultural, social and economic policies, expanding the opportunities for their interaction. It was determined that the educational component plays an important role in the upbringing of young people. Attention is focused on approaches to defining the concept of administrative and legal regulation; identifying the characteristics of youth as a separate special socio-demographic group; the content and signs of the youth education process are clarified; the offers of the main practical ways of overcoming the youth's crisis in Ukraine in the 21st century were given (taking into account the peculiarities of the formation of state-building national-patriotic processes in today's conditions).

Particular attention is paid to the quantitative indicators of youth involvement in public life, the level of their interest in the development of civil society is analyzed based on authoritative data from European studies. A conclusion was made about the low degree of involvement of youth organizations and movements in the political and social sphere, the insufficiency of regulatory and legal regulation of this sphere of relations.

The work outlines the main, in author's opinion, vectors of the development of public relations that affect the ideological component of the mentality of young people, focusing on those key aspects that should be considered in the process of laying the foundations of civil society in Ukraine. Separate opinions are presented regarding the role of youth in the development of international and domestic institutions.

The conclusions reflected in the paper, with their correct interpretation and full-fledged practical implementation, will allow to improve the administrative and legal means that directly affect the educational process of young people. These conclusions will contribute to the construction of a new concept of youth development in Ukraine.

Key words: *youth, education, education, administrative and legal regulation patriotism, national identity.*

Актуальність обраної тематики. Виховання молоді, як однієї з найбільш активних соціально-демографічних груп населення України, є необхідним процесом, який держава, яка виступає у ролі гаранта прав та свобод її громадян, повинна забезпечувати та підтримувати на належному рівні. Формування ідеологічних та соціокультурних настроїв проактивних громадян виступає у ролі рушійної сили, яка дозволить реалізувати основні цілі та завдання громадянського суспільства.

Адміністративно-правове забезпечення виховання молоді в Україні є засобом реалізації державної політики, яка зобов'язана адаптуватись під нові вимоги світового та внутрішнього порядків. Сучасна українська молодь зіткнулась з численними викликами сьогодення, які найчастіше за мету мали боротьбу за найвищі соціальні цінності: життя, свободу та незалежність. Враховуючи це, даній групі населення необхідно приділяти достатньо підтримки на різних рівнях, обираючи пріоритетні напрямки розвитку міжкультурних, соціальних, економічних та громадянських відносин у державі.

Аналіз особливостей адміністративно-правового забезпечення виховного процесу молоді в сучасних складних умовах розвитку України дозволить виявити найбільш вразливі аспекти такого виховання; дослідити систему суб'єктів публічної служби, як здійснюють безпосередній вплив на закладення основ виховання молоді та їх реалізацію; дозволить провести аналіз нормативно-правового регулювання окресленої тематики; зробити висновки про подальші можливі напрями розвитку досліджуваної сфери суспільних відносин та запропонувати ті зміни та доповнення, які реально матимуть можливість знайти відображення в поточному стані правового регулювання задля реалізації сталого розвитку держави.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню питання та проблематики виховання молоді займалися вчені юридичних, психологічних, соціологічних, педагогічних, філософських наук. Окрема роль належать представникам адміністративно-правового напрямку наукової спільноти.

Окремі питання виховання молоді, впливу інститутів громадянського суспільства на цей процес, адміністративно-правове забезпечення організації діяльності провладних суб'єктів, визначення пріоритетних орієнтирів у напрямку забезпечення виховних процесів досліджуються в роботах таких учених, як В. Авер'янов, М. Пірен, Т. Губанова, В. Марковець, В. Комзюк, Р. Мельник, О. Музика-Стефанчук, Л. Гонюкова, О. О. Бандурка, Л. Сердюк, В. Мотречко, І. Литвин, Л. Чупрій та інших.

Незважаючи на зазначене, недостатньо дослідженою залишається проблема адміністративно-правового регулювання виховання молоді України в сучасних умовах із врахуванням поточної доволі складної ситуації становлення України і утвердження її незалежності та територіальної цілісності.

Мета статті полягає у визначенні особливостей адміністративно-правового регулювання виховання молоді в сучасних умовах розвитку нашої держави та визначенні основних напрямів вдосконалення досліджуваної сфери відносин.

Наукова новизна публікації полягає у дослідженні ключових аспектів адміністративно-правового регулювання виховання найбільш значущої соціально-демографічної групи України та з'ясуванні недоліків державного механізму реалізації процесу такого виховання та визначенні оптимальних напрямів розвитку країни задля забезпечення повноцінного існування громадянського суспільства.

Методи дослідження. Під час дослідження застосовано такі наукові методи, як узагальнення, синтез, аналіз, порівняльно-ретроспективний та діалектичний методи, що створює можливості повноцінно реалізувати мету та запропонувати практичні шляхи вдосконалення досліджуваної сфери відносин в умовах сьогодення.

Виклад основного матеріалу. Дослідження запропонованої теми варто почати, вважаємо, із визначення терміну адміністративно-правове регулювання.

На думку колективу науковців-адміністративістів, під адміністративно-правовим регулюванням варто розуміти цілеспрямований вплив норм адміністративного права на суспільні відносини з метою забезпечення за допомогою адміністративно-правових засобів прав, свобод і публічних законних інтересів фізичних та юридичних осіб, нормального функціонування громадянського суспільства та держави [1, с.323–324].

Адміністративно-правове регулювання можна розглядати в тому числі і як «один з основних засобів державного впливу на суспільні відносини з метою їх упорядкування в інтересах людини, суспільства і держави» [2, с. 54].

Погоджуємося також із В. Бевзенко, який вважає, що адміністративно-правове регулювання є похідним по відношенню до загального правового регулювання, тобто є його галузевим різновидом [3].

Також слід звернути увагу на визначення, надане І. М. Шопіною, яка вважає, що адміністративно-правове регулювання – це адміністративно-правовий вплив на суспільні відносини,

який здійснюється за допомогою комплексу адміністративно-правових засобів та інших правових явищ, які в сукупності складають механізм адміністративно-правового регулювання [4, с. 55].

З урахуванням вищевикладеного, слід зробити висновок, що адміністративно-правове регулювання реалізується через ефективний правовий вплив на суспільні відносини, що виникають та формуються в межах реалізації функціоналу публічної адміністрації, та забезпечує трансформацію правової волі учасників відносин у фактичну правомірну, врегульовану поведінку.

При аналізі адміністративно-правового впливу на суб'єкта в контексті запропонованої тематики, вважаємо за необхідне визначити особливості молоді як соціальної категорії:

- молодь є найбільш прогресивною та активною групою у суспільстві, яка спроможна максимально застосовувати набуті знання та навички в умовах сучасних викликів;

- молодь є носієм інтелектуального потенціалу та активним учасником формування соціально-економічних змін;

- держава повинна створювати комфортні та сприятливі умови життя молодим громадянам, таким чином інвестуючи у майбутній розвиток країни;

- адміністративно-правове регулювання виховання молоді повинно враховувати потреби у реалізації національної свідомості молоді та її повноцінної інтеграції у суспільне життя.

Виховання молоді України – це складний та багатокомпонентний, тривалий процес, який поєднує інструментарії педагогічного, освітнього, наукового, професійного, соціально-економічного, культурного, політичного напрямів. Інструментарії кожного із зазначених напрямів повинні відповідати реальним, а не декларативним, потребам з урахуванням викликів сьогодення в умовах формування абсолютно нової патріотичної самосвідомості всіх громадян. В цьому розрізі питома вага відводиться національно-патріотичному вихованню, як комплексній, системній і цілеспрямованій діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування, закладів освіти, сім'ї, громадських об'єднань та благодійних організацій, релігійних організацій та інших інститутів щодо формування у молодого покоління високої патріотичної свідомості, почуття вірності, любові до Батьківщини, турботи про благо свого народу, готовності до виконання громадянського і конституційного обов'язку із захисту національних інтересів, цілісності, незалежності України, сприяння становленню її як правової, демократичної, соціальної держави. Найважливішим пріоритетом

національно-патріотичного виховання є формування ціннісного ставлення особистості до українського народу, Батьківщини, держави, нації [5].

Відповідно до Концепції національно-патріотичного виховання в Україні, останнє містить такі елементи: громадянсько-патріотичне виховання, духовно-моральне виховання, військово-патріотичне виховання та екологічне виховання. Вважаємо, що симбіоз окреслених елементів сприятиме формуванню ідеологічних та стійких пріоритетів розвитку молоді особистості задля реалізації потенціалу у всіх сферах суспільних відносин, а отже, дозволить у майбутньому уникнути тих суспільних загроз, що існували на етапах закладення основ національно-патріотичних рухів та ідей.

Відповідно до положень п. 6 та п. 10 ч. 1 ст. 92 Конституції України виключно законами України визначаються основи соціального захисту, форми і види пенсійного забезпечення; засади регулювання праці і зайнятості, шлюбу, сім'ї, охорони дитинства, материнства, батьківства; виховання, освіти, культури і охорони здоров'я; екологічної безпеки; засади регулювання демографічних та міграційних процесів.

Таким чином законодавець імперативно передбачив, що основи політики та регулювання питань в тому числі молоді в Україні повинно бути закріплено виключно на рівні закону. Разом з тим, на сьогодні Постановою Кабінету Міністрів України передбачено Державну цільову соціальну програму «Молодь України» на 2021-2025 роки [6] (далі – Програма).

Відповідно до цієї програми невирішеними залишаються низка питань та можливих шляхів реалізації потенціалу молоді, а отже, розвиток зазначеної сфери відносин потребує перегляду та коригування шляхів впровадження.

Так, за результатами репрезентативного соціологічного дослідження «Молодь України — 2018», яке було проведено у 2018 році (за часів існування попередньої державної соціальної програми), проведено оцінку та аналіз 24 форм участі молоді в житті суспільства. Такі форми включають волонтерську діяльність, участь у діяльності інститутів громадянського суспільства, роботу молодіжних центрів, участь молоді у житті суспільства через мережу Інтернет, дослідження можливості відстоювання власної думки, мобільності, політичної активності тощо. Результати дослідження увійшли до Індексу участі молоді в суспільному житті.

Таким чином, було з'ясовано, що:

- 56% молоді в Україні не знають, не цікавляться, не виявляють бажання та інтересу до участі у суспільному житті;

– 27,3% молоді поінформовані про ті чи інші форми участі, знають про різні інструменти участі, вагаються та не користуються ними;

– 16,7% молоді так чи інакше беруть участь у суспільному житті [6].

Такі невисокі показники свідчать про недоопрацювання державою напряму розвитку умов молоді, а також про низький коефіцієнт результату використання її потенціалу з метою розвитку України.

В умовах євроінтеграційних процесів, варто підкреслити, що Україні варто врахувати прогалини у адміністративно-правовому забезпеченні досліджуваної сфери відносин, оскільки, як влучно зазначено у Програмі: «одним із пріоритетних питань молодіжної сфери Європейського Союзу також є підвищення рівня участі молоді в суспільному житті країн ЄС». В порівнянні з наведеним вище вітчизняним дослідженням залучення молоді у суспільно-громадське життя країни, за даними міжнародного проекту регулярних опитувань громадської думки «Євробарометр» (2019 рік), понад 75% загальної кількості молоді, яка проживає у країнах Європейського Союзу, беруть участь у різних формах діяльності та долучаються до суспільного життя, і лише 4% молоді не залучені до жодної з форм участі [7].

Вагома роль у виховному процесі молоді відводиться сфері освіти. Незважаючи на широке коло нормативно-правових актів в зазначеній сфері відносин, більшість їх положень залишаються декларативними, оскільки практичне їх впровадження потребує значних ресурсів держави. Це, зокрема, стосується, реалізації завдань Концепції національно-патріотичного виховання, забезпечення існування молодіжних центрів, підтримка програм обміну учасників освітнього процесу для покращення інтеграційних зв'язків, фінансування закладів освіти на всіх передбачених законом рівнях тощо.

На думку автора, необхідно врахувати ряд змін, які стануть основою для підвищення ефективності адміністративно-правового регулювання виховання молоді в сучасній Україні. До них варто віднести наступні:

– врахування особливостей національно-патріотичного вектору розвитку країни, зокрема, кількісне та якісне залучення молоді до національно-патріотичних рухів, спільнот, що забезпечить стабільність у закладенні ідеологічних цінностей

та сприятиме подальшому процесу розбудови сучасного громадянського суспільства в умовах війни;

– вчасне матеріально-технічне забезпечення закладів освіти всіх рівнів необхідним інструментарієм для реалізації Програми;

– розширення можливостей участі молоді в політичному житті країни, зокрема, підтримка відповідними державними органами, такими як, Міністерство молоді та спорту України, стажувань, навчальних тренінгів, центрів для підвищення обізнаності в специфіці сучасних державотворчих процесах;

– забезпечення поширення у ЗМІ, які мають найвищий кредит довіри у суспільстві, рухів, що мають за мету максимально залучати молодь до економічних, соціальних, культурних та особливо освітніх ініціатив;

– активна співпраця та координація виконання поставлених державою завдань усіма відповідальними суб'єктами публічної служби (міністерства, такі як Мінмолодьспорт, МОН, МОЗ, МКП, МВС, МЗС, Мінекономіки, Мінветеранів, Мінреінтеграції, Мінцифри, Нацсоцслужба, Мін'юст), науково-дослідні установи, інші органами державної влади, органи місцевого самоврядування, інститути громадянського суспільства);

– залучення представників молоді до процесу оцінювання результатів реалізації зазначених заходів на предмет ефективності та актуальності;

– створення комфортних та пільгових умов для повернення молоді, яка виїхала з України в результаті війни.

Висновки. Сучасний етап розвитку України перебуває на стадії глибокого укорінення абсолютного нової сукупності ідеологічних цінностей. Молодь України, як її рушійна сила, має усі можливості для реалізації власного потенціалу в незалежній країні та повазі до її потреб з урахуванням інтересів. Завданням держави та адміністративно-правового механізму є забезпечення виховного процесу молоді на принципах публічності, демократизму та децентралізації впливу. Необхідно також наголосити, що реалізація ефективних адміністративно-правових інструментів впливу на виховання молоді стане запорукою подолання демографічної кризи, що настане після війни, та формуванні національної ідентичності.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Адміністративне право України : підручник. Галунько В. В., Олефір В. І., Гридасов Ю. В., Іванишук А. А., Короед С. О. Херсон : ХМД, 2013. Т. 1 : Заг. адміністративне право. Акад. курс, 393 с.
2. Хомишин І. Ю. Адміністративно-правове регулювання інклюзивної освіти в Україні. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2017. Вип. 28. С. 53–55. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmgu_jur_2017_28_15

3. Бевзенко В. М. Сутність та поняття адміністративно-правового регулювання. *Вісник господарського судочинства*. 2006. № 3. С. 162–167.

4. Шопіна І. М. Адміністративно-правове регулювання управління органами внутрішніх справ України : дис. доктора юрид. наук : 12.00.07. К., 2012. 514 с.

5. Концепція національно-патріотичного виховання в системі освіти України. Наказ Міністерства освіти і науки України «Про деякі питання національно-патріотичного виховання в закладах освіти України та визнання таким, що втратив чинність, наказу Міністерства освіти і науки України від 16.06.2015 № 641» №527 від 6 червня 2022 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0527729-22#Text>

6. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Державної цільової соціальної програми «Молодь України» на 2021—2025 роки та внесення змін до деяких актів Кабінету Міністрів України» від 02 червня 2021 р. № 579. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennya-derzhavnoyi-cilovoyi-socialnoyi-programi-molod-ukrayini-na-20212025-roki-ta-vnesennya-zmin-do-deyakh-aktiv-kabinetu-ministriv-ukrayini-579-020621>

7. Standard Eurobarometer 91 – Spring 2019. URL: <https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/2253>